

6. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/71-1-11>

УДК 330.3:352.07

Петровська І.О.

кандидат економічних наук,
завідувач кафедри індустрії гостинності та сталого розвитку,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Шостак Л.Б.

доктор економічних наук,
професор кафедри індустрії гостинності та сталого розвитку,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Petrovska Iryna, Shostak Lilia

V.I. Vernadsky Taurida National University

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТУ В УМОВАХ ОБМЕЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

У статті розглянуто проблеми функціонування реального сектору економіки України в умовах дефіциту фінансових ресурсів. Досліджено методи забезпечення сталого розвитку постпланової економіки. Здійснено пошук фінансового механізму державної політики задля забезпечення виконання завдань сталого розвитку в кризових умовах функціонування економіки. Запропоновано механізм формування секторальних (галузевих) інноваційних фондів для оновлення основних фондів і впровадження ресурсозберігаючих високо рентабельних виробництв. Для забезпечення сталого розвитку економіки країни, крім зменшення дефіциту фінансових ресурсів, потрібно підтримувати стійку збалансованість між прийнятним для задоволення обсягом суспільних потреб і розміром коштів, що накопичуються у загальнодержавному фонді.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансовий механізм, інноваційні фонди, фінансовий вплив, фіскальна політика, монетарна політика.

Постановка проблеми. Майбутнє України у світовому глобальному просторі залежить, насамперед, від місця, на яке національна економіка може претендувати у міжнародному розподілі праці і ресурсів, що зумовлюється конкурентоздатністю та усталеністю національного господарства. Світовою спільнотою сталий розвиток сприймається одночасно як добробут кожного громадянина, соціальна справедливість та певна якість життя (стан навколишнього природного середовища). Сталий розвиток підтримується національними урядами розвинених країн, постсоціалістичними державами та країнами, що розвиваються, але його втілення в життя відрізняється як засобами реалізації загальних принципів, так і обсягами коштів, що витрачаються на виконання завдань сталого розвитку. Проте й дотепер не розроблено науково обґрунтованого механізму фінансового забезпечення цільових завдань екологічної та соціальної політики, спрямованої на зростання суспільного добробуту і поліпшення конкурентних позицій національного господарства на світовому ринку.

Утілення у життя стратегічних пріоритетів сталого розвитку потребує значних матеріально-фінансових витрат, оскільки природоохоронні і соціальні програми боротьби зі злидарством хоча й несуть у собі велику суспільну корисність, економічно не рентабельні (безприбуткові), а здебільшого – витратні. Отже, пошук нетривіальних шляхів для забезпечення фінансового складника сталого розвитку в умовах дефіциту бюджетних коштів, зокрема у постпандемічний період, є вельми актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для створення передумов сталого розвитку потрібна глибока перебудова світової практики соціально-економічних відносин. Перетворення цих відносин можливе лише за умови, що на зміну теперішнім ціннісним орієнтирам, які припускають безупинне зростання матеріального споживання за будь-яку ціну, прийде інша система духовних цінностей [1–3]. Вона має бути побудована на якісному зростанні людського та природного капіталу: підвищенні професійних навиків, зміцненні

фізичного і духовного здоров'я нації та ощадливому споживанні природних ресурсів, тобто на подоланні психології індивідуалізму та ідеології ліберальної ринкової економіки [4; 5]. Подібні трансформації та зміна духовних орієнтирів суспільства є тривалим процесом, що зазвичай становить більше однієї епохи. Нинішні цільові настанови сталого розвитку, що задекларовані багатьма країнами світу, вимагають не менш фундаментальних змін у всіх сферах господарювання та громадського життя. Йдеться про опрацювання адекватній сучасним реаліям парадигми національного розвитку у просторі глобальних геополітичних, культурних і господарських відносин [6; 7]. Дослідженню цих проблем присвячено наукові доробки вітчизняних фахівців, а саме: А.М. Вергун, І.О. Тарасенко, Н.С. Маркової, В. Трегобчук, О.І. Тулай, І.П. Васильчук, М.В. Гончаренко, О.М. Ковалюк, В.Ф. Столяров, І.М. Вахович та ін.

У руках держави регулювання фінансових відносин стає важливим інструментом вирішення економічних і соціальних завдань, забезпечення стабільності, запобігання кризовим ситуаціям, стимулювання економічного росту і формування ринкових відносин [8–11]. Перетворення соціально-економічної ситуації за допомогою фінансів у тому чи іншому напрямі може здійснюватися тільки у ході певного процесу регулювання. Йдеться про організовану державою послідовність конкретних заходів щодо цілеспрямованого впливу на окремі сегменти відтворення.

Формулювання цілей статті. Головною метою дослідження є пошук засобів фінансового механізму державної політики для забезпечення виконання завдань сталого розвитку у кризових і посткризових умовах функціонування економіки.

Виклад основного матеріалу. Зміна соціально-економічних умов господарювання впливає на характер фінансових відносин. Так, радикальні макро-економічні перетворення, що почалися в республіках Радянського Союзу на початку 1990-х років і пов'язані з курсом на побудову ринкових відносин у знов утворених країнах, спричинили серйозні зміни у соціально-економічній сфері життя суспільства, позначившись і на фінансових відносинах. Зміни соціально-економічної ситуації у цих країнах найбільше інтенсивно відбувалися у 1992–1996 рр., їх причини полягали у вичерпанні запасу сталості тієї моделі відтворення, що сформувалася на базі обтяженої важкої промисловістю і ВПК структурно незбалансованої економіки республік Радянського Союзу під впливом її тотальної лібералізації на початку 1990-х років.

Для того щоб пристосуватися до нових економічних умов, усі суб'єкти фінансових відносин значною мірою змінили модель своєї господарської поведінки (порівняно зі своїми діями у плановій економіці), що змінило й характер фінансових відносин між ними. Зміни в характері фінансових відносин між державою і домашніми господарствами проявилися у формі зменшення обсягів та інтенсивності фінансових потоків, що направляються державою домашнім

господарствам, через скорочення асигнувань на охорону здоров'я, освіту, соціальне забезпечення, науку і культуру, що стало однією з основних причин різкого погіршення соціального стану в країні, зниження життєвого рівня населення. Так, якщо у структурі витрат державного бюджету СРСР у 1990 р. витрати на охорону здоров'я і фізичну культуру становили 5,6%, то в бюджеті незалежних держав – 1,5–2,0%, на освіту і науку відповідно – 11,7% і 1,5–3,8%, соціальне забезпечення – 9,7% і 1,1–2,3%. Підприємства стали приділяти більше уваги самостійному вирішенню своїх фінансових проблем, оскільки держава майже у п'ять разів скоротила фінансування економіки, що означало кардинальну зміну фінансових відносин між державою і господарюючими суб'єктами.

Для забезпечення сталого розвитку перехідної економіки, було вкрай необхідне розширення прямих заходів впливу на основні елементи відтворювального процесу, що, безумовно, вимагало збільшення розмірів фінансування необхідних суспільних потреб практично за кожним напрямом державних витрат. Оскільки в найближчій перспективі важко розраховувати на якісну зміну економічної кон'юнктури, зокрема під час глобальної економічної кризи в умовах пандемії, переорієнтація поточної моделі формування фінансових ресурсів може ґрунтуватися переважно на збільшенні оплати праці найманих робітників, участі сектору послуг і індивідуальних підприємців в утворенні загальнодержавних накопичувальних фондів, адекватних їхній частці у ВВП, а також мінімізації витрат від ухилення сплати податків.

Таким чином, саме процес фінансового регулювання, відбиваючи конкретну влаштованість діяльності, конкретний порядок її здійснення, свідчить про самий факт перерозподілу вартості через різноманітні фінансові форми і методи її відчуження і використання. Просуваючись у дослідженні фінансових відносин від конкретних боків прояву через узагальнення приватних властивостей до абстрактних способів вираження їхньої сутності, можна зробити висновок про наявність логічного взаємозв'язку між такими поняттями, як «суспільство», «система», «механізм» і процес його організації. Стосовно фінансового регулювання це виглядає як державна функція з пристосування фінансових відносин до коректування параметрів відтворення. Виявлений взаємозв'язок суспільних явищ дає змогу, на нашу думку, конкретизувати відносини окремих боків відтворення і державного фінансового регулювання сталого розвитку економіки й укласти, що присутність фінансів і фінансових методів регулювання економіки в суспільстві зумовлена у меншому ступені монетарною політикою, що має ґрунтуватися не на величині відсотку на кредитний капітал, на кількості грошей, які банки випускають в обіг, а більше пов'язано з розвитком матеріального виробництва, самої людини, її схильності до праці, та господарських відносин, що систематично відтворюють необхідність їх регулювання [12; 13]. Треба відзначити, що жор-

стке обмеження грошової маси в обігу практикувалося практично в усіх постсоціалістичних країнах згідно з рекомендаціями Міжнародного валютного фонду, але на відміну від країн із розвинутою ринковою економікою така політика не призвела до бажаних результатів у країнах із перехідною економікою, коли починаючи з 1992 р. державні витрати у реальному вираженні скоротилися більше ніж у три рази. Необхідно також підкреслити, що фінансові методи забезпечення сталого розвитку постпланової економіки залежать, насамперед, від наявності фінансових ресурсів. Серед них найважливішими є регулювання податкових ставок та їх диференціація: держава має істотно знижувати податок на прибуток корпорацій у період спаду та депресії, внаслідок чого прибуток комерційних фірм зростає і стає стимулом до розширення виробництва. У період піднесення, коли виробництво виходить за межі платоспроможного попиту, що загрожує кризою перевиробництва («перегрівання» економіки), держава має підвищувати податкові ставки з метою пригальмовування його зростання та впорядкування процесу відновлення рівноваги між пропозицією і попитом на товарних ринках. Тобто регулювання податкових ставок має циклічний характер, який слідує за виробничими циклами. Диференційний підхід до оподаткування має на меті підтримку нових фірм (підприємств), перспективних галузей виробництва та їх інновацій.

Іншим ефективним заходом є регулювання процентних ставок по кредитах комерційних банків: зниження ставок у період спаду та депресії призводить до збільшення підприємницьких доходів і чистого прибутку корпорацій, тому стимулює зростання виробництва. Підвищення процентних ставок у період економічного буму зменшує підприємницький дохід і тому обмежує надмірне зростання виробництва. За рекомендаціями Дж.М. Кейнса, зниження процентних ставок досягається шляхом «помірної інфляції», тобто випуску в обіг зайвої грошової маси, внаслідок чого пропозиція грошей перевищує попит на грошовий капітал, процент знижується і чистий прибуток зростає. У результаті з'являється стимул до інвестицій у виробництво. Проте рівень помірної інфляції має не перевищувати 6% річних.

Маючи у розпорядженні значні бюджетні кошти, держава має можливість вкладати гроші у будівництво шляхів, морських портів і аеропортів, нафто- і газопроводів, комп'ютерних та інших комунікаційних систем зв'язку, що забезпечують нормальні умови функціонування виробничих галузей і банківської системи. Держава має фінансувати більшу частину безприбуткових (фундаментальних) наукових досліджень і науково-технічних розробок, що мають окупитися протягом довгострокової перспективи, а також вкладати гроші у фінансування ризикованих (венчурних) підприємств. Державні капіталовкладення як у соціальну інфраструктуру, так і у закупівлю рухомого складу залізниць, залишків сільгосппродуктів та військової техніки також мають велике значення для

стимулювання рівноважного економічного зростання. Фіскальна політика є головним чинником стабілізації економіки, оскільки державні витрати забезпечують зростання сукупних витрат, що безпосередньо через збільшення споживчого попиту впливає на зростання виробництва, тобто на обсяг чистого валового продукту (ЧВП). Чинником зростання фінансових ресурсів можуть стати заощадження населення, але для цього необхідним виявляється цілеспрямований перерозподіл фінансування виробничих інвестицій. Для забезпечення сталого розвитку економіки країни, крім зменшення дефіциту фінансових ресурсів, потрібно підтримувати стійку збалансованість між прийнятним для задоволення обсягом суспільних потреб і розміром коштів, що накопичуються в загальнодержавному фонді. Тому формування нового механізму господарювання в Україні має передбачати не лише зміну пропорцій перерозподілу коштів між державою і суб'єктами господарювання, а й принципову зміну всієї сукупності інструментів і способів державного регулювання з метою вдосконалювання фінансового перерозподілу. При цьому ефективність функціонування механізму фінансового регулювання можна визначити ступенем їх відповідності потребам матеріального виробництва і соціального розвитку, а також здатності адаптуватися до поточної економічної ситуації. Отже, під час установлення конкретних форм фінансового перерозподілу вартості обов'язковим повинний стати аналіз фінансових витрат і вигід від різних перерозподільних механізмів, їх співвідношення із суспільними втратами і компенсацією. Так, під час визначення принципів податкової політики з погляду сукупних соціальних інтересів більш прийнятною є орієнтація на оподаткування товарів із переважаючою еластичністю пропозиції у комплексі зі субсидуванням найменш забезпечених груп споживачів.

Рух до нової якості економічного росту неможливий без проведення структурних перетворень національної економіки. Важливим елементом концепції забезпечення сталого зростання повинна стати зміна капіталомісткої моделі розвитку на наукомістку з відповідним перенесенням пріоритетів на розвиток високотехнологічної обробної промисловості. У цьому процесі пропонується активно використовувати фінансові регулятори (інструменти) для переорієнтації економіки на виробництво споживчих товарів та інформаційних послуг, пристосування її до структури інноваційно-інвестиційного попиту.

Критерієм вибору конкретних методів і засобів фінансового впливу повинна бути здатність фінансових інструментів: (1) забезпечити формування прогресивних пропорцій суспільного відтворення; (2) підтримувати соціальну захищеність громадян; (3) відкрити простір для ініціативи і підприємництва кожному суб'єкту господарювання. Проте уряд повинен систематично контролювати економічну обґрунтованість співвідношення, що складається між доходами підприємницького сектору і громадян, та доходами,

що йдуть на утворення централізованих фондів. Окрім того, для доведення принципу матеріальної зацікавленості кожного учасника відтворювального процесу державі необхідно забезпечити їх відносну економічну справедливість, а також добровільність використання товаровиробниками різних фінансових регуляторів і методів, чому сприятиме впровадження таких заходів:

– створення правових умов повного відшкодування заподіяного збитку у разі порушення суб'єктами фінансових відносин щодо своїх зобов'язань, тобто впровадження системи штрафних санкцій за невиконання зобов'язань за платежами фізичних і юридичних осіб у бюджет і позабюджетні фонди, за необґрунтоване вилучення державою доходів у суб'єктів господарювання, а також за несвоєчасне і неповне перерахування їм державних коштів відповідно до законодавства;

– створення системи пільг під час фінансування й оподаткування встановленого кола інноваційних заходів чи суб'єктів господарювання за умови добровільної участі товаровиробників у виборі діяльності, що дає право на пільги, сприяє формуванню фондів коштів, виходячи з комерційних інтересів їхніх власників;

– формування прозорих фінансових відносин підприємств і організацій різних форм власності з бюджетом, застосування єдиних ставок податку і єдиних принципів бюджетного фінансування, що сприятиме створенню рівних умов їх господарювання, а також уніфікації фінансових відносин.

Тобто необхідною умовою ефективного застосування фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку економіки є дотримання принципу спираючого на економічні інтереси суб'єктів господарювання. Окрім того, держава повинна додавати законодавчого характеру тільки тим перерозподільним відносинам, які виступають для суспільства як життєво необхідні та найбільш сутнісні.

Загальні підходи до визначення пріоритетів сталого розвитку постсоціалістичних держав викладено у національних стратегіях сталого розвитку нових незалежних держав, що утворилися на пострадянському просторі. Усі вони сфокусовані на побудові та забезпеченні сталого функціонування соціальної змішаної економіки. Упровадження цієї стратегії, як і в усьому світі, передбачає реалізацію конституційних прав громадян на сприятливе навколишнє середовище, прав майбутніх поколінь на стале використання природних ресурсів, а також підтримку соціально-економічного розвитку шляхом вирішення поточних завдань економічного зростання у нерозривному зв'язку з упровадженням адекватних засобів захисту, поліпшення стану навколишнього середовища та відновлення природних ресурсів.

Стратегія сталого розвитку базується на виконанні трьох головних завдань:

1. Забезпечення стабільності функціонування господарського механізму в умовах постковідної реальності.

2. Посилення державного регулювання природо-користуванням та стимулювання охорони природи на тлі формування інституту приватної власності на природні, зокрема земельні, ресурси.

3. Фокусування господарської діяльності на досягненні певних економічних результатів одночасно із забезпеченням екологічної безпеки.

Специфічні проблеми, які виникають на цьому шляху, становлять фундаментальні зміни структури суспільства внаслідок виникнення інституту приватної власності, що створює нестійкий і незбалансований у життєвих інтересах соціум. У цих суспільствах поки що не сформовано ядро середнього класу як соціально-політичної усталеної лояльної більшості. Скорочується чисельність зайнятих у науці та наукомістких галузях промисловості, зростає рівень безробіття, зменшується чисельність населення, погіршується стан його здоров'я, накопичується потенціал політичного протистояння; духовні ідеали суспільства розмиті, тенденція поляризації суспільства приймає наявні форми, тому вирішення проблем соціальної справедливості стає найбільш актуальним для забезпечення переходу до сталого розвитку всіх країн колишнього Радянського Союзу і зокрема незалежної України.

Кардинальна зміна парадигми подальшого соціально-економічного розвитку України є суттю стратегії, пріоритети якої з боку забезпечення усталеності соціального складника суспільства включають таке:

- кардинальне поліпшення соціальної структури;
- державне забезпечення життєво важливих інтересів його зубоженої більшості: задоволення потреб харчування, житла, охорони здоров'я, освіти та ін.;
- збалансованість загальних інтересів усіх шарів суспільства;
- зменшення диференціації доходів населення введенням обмежень на більш ніж достатнє споживання;
- підвищення середнього рівня споживання тощо.

Програма дій щодо забезпечення сталого розвитку у сфері макроекономіки включає кардинальні зміни податкової та експортно-імпоротної політики, нормалізацію грошового обігу (курс на укріплення національної валюти), необхідні зміни у банківській системі.

Основні напрями забезпечення екологічної доктрини сталого розвитку включають таке:

- постійне зростання частки витрат держбюджету, що спрямовується на охорону навколишнього середовища та природних ресурсів;
- формування та поетапне впровадження економічного механізму захисту навколишнього середовища;
- поетапне формування нормативно-правового механізму щодо збалансованого розвитку всіх сфер суспільного виробництва і споживання;
- розроблення та дотримання стратегії зменшення ризику і пом'якшення наслідків природно-техногенних катастроф, соціальних та фінансово-економічних криз.

Для України підтримка високих темпів економічного зростання є найважливішою передумовою послі-

довного впровадження загальних пріоритетів сталого розвитку, тому підвищення ефективності ресурсокоористування та забезпечення інноваційного типу розвитку необхідно пов'язувати з відновленням та збереженням національного науково-технічного потенціалу (людського капіталу) та ресурсів життєзабезпечення (природного капіталу). Для України особливо прийнятним є пріоритет рамкового зобов'язання 2-ї Копенгагенської декларації із соціального розвитку щодо подолання зубожіння населення як передумови забезпечення світового сталого розвитку. Ця проблема безпосередньо пов'язана із соціальною напругою й є загрозою економічному зростанню та екологічній сталості господарювання, тому вагомим значення набувають стратегії, які спрямовані на забезпечення основних соціальних послуг, продовольчої безпеки, поширення сфери соціальної підтримки бідних верств населення, зростання добробуту кожного громадянина, що підвищує загальний рівень добробуту нації та сприяє залученню кожного до суспільного виробництва і дбайливого споживання природних ресурсів.

Збалансований підхід до соціальних, економічних і екологічних проблем виробництва та споживання передбачає комплексне використання регулюючих інструментів, економічних стимулів і соціальних мотивацій, створення організаційної інфраструктури, екологічне виховання, розвиток науки і техніки, адаптацію новітніх світових технологій та інноваційних фінансових інструментів.

Для прискорення необхідних змін стратегії розвитку з боку фінансового сектору треба здійснити такі кроки:

- створити досконалу рамочну політику добровільних економічних та регуляторних дій для підтримки фінансування інновацій внутрішніми резервами;
- забезпечити ефективність виробничих витрат із використанням інноваційних фінансових інструментів на національному та міжнародному рівнях;
- створити фонди розвитку для побудови науково-виробничих потужностей новітніх технологій і ноу-хау з метою їх ефективного використання в інноваційних моделях господарювання, виробництва та обслуговування;
- посилити міжбанківські мережі для широкого впровадження найкращої практики інвестування технологій та наукових здобутків, а також для захисту і поширення нових можливостей на міжнародних фінансових ринках.

Фінансові інструменти, які спрямовані на підтримку сталого розвитку, можуть мати превентивний характер, до них належать інструменти надання підприємствам і організаціям пільг під час упровадження ними маловідходних і ресурсозберігаючих технологій: інвестування в екологічно чисті технології підприємств, наукових і проектних організацій (податкові інвестиційні кредити); пільговий режим прискореної амортизацій ресурсозберігаючого й очисного устаткування; дотаційне ціноутворення; пільгове оподат-

кування. До найбільш ефективних компенсаторних фінансових інструментів слід віднести екологічне страхування господарської діяльності, що передбачає майнову відповідальність страхувальника за можливий збиток третім особам унаслідок аварійної події, а також стимулює застрахованого суб'єкта економіки на попередження аварійних ситуацій.

Необхідною умовою ефективного застосування фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку економіки є спираючість на економічні інтереси суб'єктів господарювання. Окрім того, держава повинна додавати законодавчого характеру тільки тим перерозподільним відносинам, які виступають для суспільства як життєво необхідні та найбільш сутнісні. Критеріями вибору конкретних методів і засобів фінансового впливу повинна стати їх здатність: забезпечити оптимальне рішення стратегічних проблем економічного і соціального розвитку, а також формування прогресивних пропорцій суспільного відтворення; підтримувати стабільну соціальну захищеність громадян; відкривати простір для ініціативи і підприємництва.

Стимулююча фіскальна політика виявляється більш ефективною за сполучення відносно крутої лінії «інвестиції – заощадження» і відносно пологої лінії «ліквідність – гроші» (рис. 1).

У цьому разі ефект витіснення вельми малий, оскільки і підвищення ставок процента незначне, і коефіцієнти чутливості інвестицій та чистого експорту до динаміки ринкової ставки проценту також малі. Ефект витіснення значний, якщо інвестиції і чистий експорт високочутливі до динаміки процентних ставок, а попит на гроші малочутливий до динаміки процентних ставок.

Стимулююча фіскальна політика виявляється найменш ефективною, коли має місце сполучення відносно пологої прямої IS та крутої LM (рис. 2). У цьому разі приріст доходу (Y_0Y_1) незначний, оскільки і підвищення ставок процента, і коефіцієнти чутливості інвестицій та чистого експорту до динаміки ринкової ставки проценту вельми значні.

Ефективність стимулюючої монетарної політики визначається величиною стимулюючого ефекту від збільшення грошової маси і зниження процентних ста-

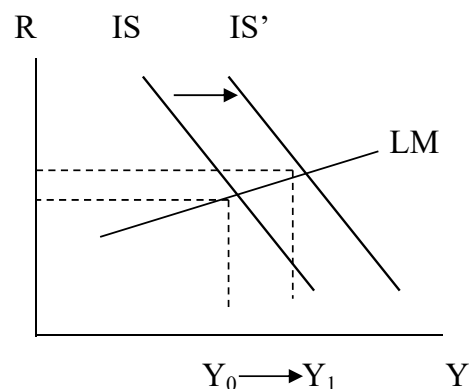

Рис. 1. Ефективна стимулююча фіскальна політика

вок на динаміку інвестицій та чистого експорту. Цей ефект протилежний ефекту витіснення, він відносно великий у двох випадках:

1) якщо інвестиції та експорт високочутливі до динаміки процентних ставок (крива IS відносно полого): у цьому разі навіть незначне зменшення ставки відсотку у відповідь на ріст грошової маси призводить до значного зростання інвестицій і експорту, що суттєво збільшує випуск;

2) якщо попит на гроші малочутливий до динаміки ставки відсотку (крива LM відносно крута): у цьому разі приріст грошової маси супроводжується зниженням процентних ставок, що сильно стимулює інвестиції та експорт.

Стимулююча монетарна політика найбільш ефективна за сполученням відносно крутої LM та пологої IS (рис. 3). У цьому разі і зниження процентних ставок вельми суттєво, і коефіцієнти чутливості інвестицій та чистого експорту до динаміки процента великі, тому приріст випуску (Y_0Y_1) відносно значний.

Стимулююча монетарна політика відносно неефективна за умови високої чутливості попиту на гроші до динаміки ставки відсотку, а також низької чутливості інвестицій і чистого експорту до відсотку. Вона найменш ефективна за одночасного сполучення крутої IS та пологої LM. У цьому разі ставка відсотку знижується доволі повільно і реакція на зниження проценту з боку інвестицій і чистого експорту вельми слабка, тому загальний приріст випуску незначний (рис. 4). Полога крива LM означає, що грошовий ринок приходиться до рівноваги за вельми незначного зниження ставки відсотку у відповідь на зростання грошової маси. Тому якщо інвестиції та експорт вельми чутливі до динаміки відсотку, такого незначного зниження ставок виявляється недостатнім, щоб суттєво збільшити інвестиції та чистий експорт. Крута IS означає, що навіть за значного зниження проценту інвестиції і чистий експорт зростають дуже мало, оскільки коефіцієнти чутливості інвестицій і чистого експорту до відсотку вельми мали. Тому загальний приріст випуску в обох випадках буде незначний, навіть у разі значної пропозиції грошей і сутнісного зниження ставок проценту.

За однократного та неочікуваного збільшення грошової пропозиції у короткостроковому періоді знижуються і реальна, і номінальна ставки відсотку, у довгостроковому – обидві ставки залишаються незмінними. Але в умовах тривалої зміни темпів росту грошової маси номінальна ставка збільшується внаслідок очікуваної інфляції, що не виключає короткострокових знижень номінальної ставки із-за поточних мір грошово-кредитної політики. Проте і фіскальна, і монетарна експансія викликає лише короткостроковий ефект збільшення зайнятості і випуску, не сприяючи зростанню економічного потенціалу.

Стимули до економічного зростання пов'язані не лише з політикою розширення сукупного попиту, а й із забезпеченням сукупної пропозиції товарів та послуг, що зумовлено потенціалом оновлення виробництва і його сировинною базою.

Висновки. Ураховуючи поточні матеріально-фінансові труднощі реального сектору економіки України та обмеженість зовнішніх фінансових ресурсів, на сучасному етапі розвитку доцільно сконцентруватися на пошуку внутрішніх резервів для оновлення основних фондів і впровадження ресурсозберігаючих високо рентабельних виробництв. Цьому сприяв би ефективний механізм формування секторальних (галузевих) інноваційних фондів засобами державної фіскальної політики, що сфокусований на впровадженні екологічного «зеленого» оподаткування ризикованих із погляду виробництва і споживання виробничих ресурсів чи продуктів. Кошти цих фондів мали б прозоро розподілятися між членами-учасниками (суб'єктами господарювання певного сектору або галузі) з визначенням пріоритетних заходів щодо соціальних та екологічних проблем технологічними засобами. Ефективність цієї фінансової інституції має спиратися на засоби примушення і стимулювання добровільних фінансових відрахувань із прибутку підприємств за збереження значущості екологічних податків у формуванні обігових фінансових ресурсів фонду.

Державний розподіл інноваційних коштів доцільно побудувати на принципі економічної ефективності

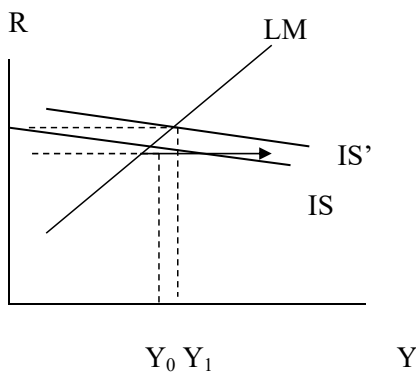

Рис. 2. Неефективна стимулююча фіскальна політика

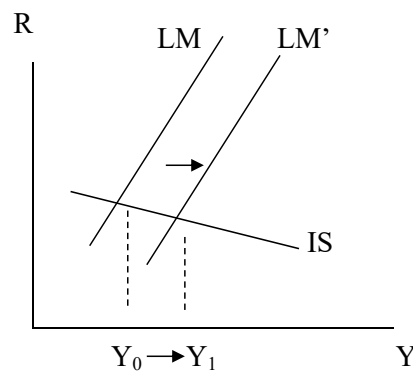

Рис. 3. Ефективна стимулююча монетарна політика

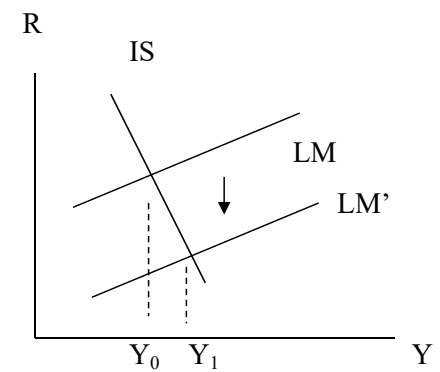

Рис. 4. Неефективна стимулююча монетарна політика

цільового призначення коштів для скорочення капітало- та ресурсомісткості виробництва з розглядом інноваційних проєктів на тендерних умовах та обгрун-

туванні рентабельності проєктів на підставі аналізу ефективності витрат щодо альтернативних проєктів і напрямках цільового використання грошей фонду.

Список літератури:

1. Вергун А.М., Тарасенко І.О. Концепція сталого розвитку в умовах глобалізації. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2014. № 2. С. 207–218.
2. Маркова Н.С. Застосування європейського досвіду при формуванні сталого розвитку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 26.11.2020).
3. Стратегія розвитку України «Україна 2020 : стратегія національної модернізації». URL: http://www.radakmu.org.ua/uk/news_and_report/1079.html (дата звернення: 26.11.2020).
4. Сприяння сталому розвитку в Україні : Міжнародний проєкт за ініціативи Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй та Агенції США з міжнародного розвитку. 2004. URL: <http://www.undpsust.kiev.ua.ua> (дата звернення: 26.11.2020).
5. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / НАН України ; Інститут економічного прогнозування. Київ, 2003. 1008 с.
6. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України: (формування екологобезпечної економіки, ресурсо-екологічних і природоохоронних проблем). *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 2. С. 31–40.
7. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення / О.М. Алімов та ін. Київ : НАН України; Об'єднаний ін-т економіки, 2005. 540 с.
8. Тулай О.І. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні домінанти та діалектична єдність. 2016. URL: irbis-nbuv.gov.ua.
9. Васильчук І.П. Фінанси сталого розвитку як відповідь на виклики постіндустріальної економіки. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 213–218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_2_32 (дата звернення: 26.11.2020).
10. Гончаренко М.В. Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. URL: irbis-nbuv.gov.ua (дата звернення: 26.11.2020).
11. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) : монографія / за ред. О.М. Ковалюк. Львів, 2002. С. 22.
12. Столяров В.Ф. Основи формування фінансового механізму державного регулювання регіонального розвитку / за ред. В.Ф. Столярова, О.В. Шинкарук. URL: <http://zbirobnuk.bukuniver.edu.ua> (дата звернення: 26.11.2020).
13. Вахович І.М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації регіональної політики фінансового забезпечення сталого розвитку: автореф. дис. ... д.е.н. : 08.00.05. Одеса, 2008.

References:

1. Vergun A.M., Tarasenko I.O. (2014) Konceptsiya stalogo rozvytku v umovax globalizaciyi [The concept of sustainable development in the context of globalization]. *Visnyk Kiyivskogo nacionalnogo universytetu texnologiyi ta dizajnu*. Available at: http://www.radakmu.org.ua/uk/news_and_report/1079.html (accessed 26 November 2020).
2. Markova N.S. (2013) Zastosuvannya yevropejskogo dosvidu pry formuvanni stalogo rozvytku v Ukraini – Investyciyi: praktyka ta dosvid [Application of European experience in the formation of sustainable development in Ukraine – Investments: practice and experience]. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua> (accessed 26 November 2020).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019) Stratehiia rozvytku Ukrainy «Ukraine 2020: stratehiia natsionalnoi modernizatsii» [Strategy of development of Ukraine "Ukraine 2020: strategy of national modernization"]. Available at: http://www.radakmu.org.ua/uk/news_and_report/1079.html (accessed 26 November 2020).
4. Spriannia stalomu rozvytku v Ukraini. Mizhnarodnyi proekt za initsiatyvy Prohramy rozvytku Orhanizatsii Obiednanykh Natsii ta Ahentsii SShA z mizhnarodnoho rozvytku (2004) [Spriannya steel development in Ukraine. International project for innovations Programm development of the Organization of the United States and the United States Agency for international development]. Available at: <http://www.undpsust.kiev.ua> (accessed 26 November 2020).
5. Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovhostrokovoho rozvytku (2003) [Economy of Ukraine: strategy and policy of long-term development]. NAN Ukrainy; Instytut ekonomichnoho prohnozuvannia. Kyiv. 1008 p.
6. Tregobchuk V. (2002) Kontseptsiia staloho rozvytku dlia Ukrainy (formuvannia ekolohobezpechnoi ekonomiky, resurso-ekolohichnykh i pryrodokhoronnykh problem) [The concept of sustainable development for Ukraine (formation of environmentally friendly economy, resource-ecological and environmental problems)]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, no. 2, pp. 31–40.
7. Alymov O.M. (2005) Ekonomichni rozvytok Ukrainy: instytutsionalne ta resursne zabezpechennia [Economic development of Ukraine: institutional and resource provision]. Kyiv: NAN Ukrainy; Obiednanyi instytut ekonomiky. 540 p.
8. Tulaj O.I. (2016) Derzhavni finansy i stalyi liudskyi rozvytok: kontseptualni dominanty ta dialektychna yednist [Public finances and sustainable human development: conceptual dominants and dialectical unit]. Available at: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (accessed 26 November 2020).
9. Vasylychuk I.P. (2015) Finansy staloho rozvytku yak vidpovid na vyklyky postindustrialnoi ekonomiky [Sustainable finance in response to the challenges of the post-industrial economy.]. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 213–218. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_2_32 (accessed 26 November 2020).

10. Goncharenko M.V. (2014) Sutnist finansovoho mekhanizmu realizatsii stratehii staloho rozvytku terytorii [The essence of the financial mechanism for implementing the strategy of sustainable development of the territory]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua> (accessed 26 November 2020).

11. Kovalyuk O.M. (2002) Finansovyi mekhanizm orhanizatsii ekonomiky Ukrainy (problemy teorii i praktyky) : monohrafiia [The financial mechanism of organizing the economy of Ukraine (problems of theory and practice): monograph]. Lviv, p. 22.

12. Stolyarov V.F., Shynkariuk O.V. (2004) Osnovy formuvannia finansovoho mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання rehionalnoho rozvytku [Fundamentals of formation of the financial mechanism of state regulation of regional development]. Available at: <http://zbornuk.bukuniver.edu.ua> (accessed 26 November 2020).

13. Vakhovych I.M. (2008) Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia ta realizatsii rehionalnoi polityky finansovoho zabezpechennia staloho rozvytku [Theoretical and methodological principles of formation and implementation of regional policy of financial support of sustainable development]: (PhD Thesis), Odesa: Odesa National University.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗАДАЧ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ ОГРАНИЧЕНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ

В статье рассмотрены проблемы функционирования реального сектора экономики Украины в условиях дефицита финансовых ресурсов. Исследованы методы обеспечения устойчивого развития постплановой экономики. Проведен поиск финансового механизма государственной политики для обеспечения выполнения задач устойчивого развития в кризисных условиях функционирования экономики. Предложен механизм формирования секторальных (отраслевых) инновационных фондов для обновления основных фондов и внедрения ресурсосберегающих высокорентабельных производств. Для обеспечения устойчивого развития экономики страны, кроме уменьшения дефицита финансовых ресурсов, нужно поддерживать устойчивую сбалансированность между приемлемым для удовлетворения объемом общественных потребностей и размером средств, накапливаемых в общегосударственном фонде.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, финансовый механизм, инновационные фонды, финансовые последствия, фискальная политика, монетарная политика.

ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT TASKS IN CONDITIONS OF LIMITED FINANCIAL RESOURCES

Sustainable development is supported by the national governments of developed countries, post-socialist countries and developing countries, but its implementation differs both in the means of implementing the general principles and the amount of money spent. Implementation of strategic priorities of sustainable development requires significant material and financial costs, so the search for non-trivial ways to ensure the financial component of sustainable development in a budget deficit, especially in the post-pandemic period is very important. The priorities of state regulation of financial relations are to ensure stability, prevent crises, and stimulate economic growth. It is a series of specific measures organized by the state to purposefully influence certain segments of reconstitution. The identified relationship of social phenomena allows us to specify the relationship between individual aspects of reconstitution and public financial regulation of sustainable development. In particular, to conclude that the presence of finance and financial methods of economic regulation is due to a lesser extent to monetary policy, and more to the development of material production, man himself, his propensity to work, and the specifics of economic relations. As it is difficult to expect a qualitative change in the economic situation in the near future, especially during the global economic crisis in a pandemic, the reorientation of the current model of financial resources may be based mainly on increasing wages, participation of services and individual entrepreneurs in the formation of national savings funds, adequate to their share in GNI, as well as minimizing losses from tax evasion. To ensure the sustainable development of the country's economy, in addition to reducing the deficit of financial resources, it is necessary to maintain a stable balance between acceptable to meet the volume of social needs and the amount of funds accumulated in the national fund. Therefore, the formation of a new mechanism of the economic management in Ukraine should involve not only a change in the proportions of redistribution of funds between the state and business entities, but a fundamental change in the whole set of tools and methods of state regulation. The application of certain forms of financial redistribution is based on benefit-costs analysis of various redistribution mechanisms, their relationship with social losses and compensation. Thus, in determining the principles of tax policy in terms of aggregate social interests, it is more acceptable to focus on the taxation of goods with a predominant elasticity of supply in combination with subsidies to the poorest groups of consumers. The criteria for choosing specific methods and means of financial influence are the ability of financial instruments: (1) to ensure the formation of progressive proportions of social reproduction; (2) to maintain the social protection of citizens; 3) to open space for initiative and entrepreneurship to each business entity. A balanced approach to social, economic and environmental problems of production and consumption involves the integrated use of regulatory tools, economic incentives and social motivations, creating organizational infrastructure, environmental education, development of science and technology, adaptation of new world technologies and innovative financial instruments.

Key words: financial resources, financial mechanism, innovation funds, financial impact, fiscal policy, monetary policy.